

Universal Declaration of Human Rights - Yakut

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Киһи быраабын уопсай Декларацията

Генеральной Ассамблея 217 А (III) нүөмөрдээх резолюциятынан 1948 сыл олунньу 10 күнүгэр ылылынна.

Преамбула

Киһи аймах бэйэ суолтатын өйдөбүлэ, тэн уонна быстыспат бырааба аан дойдуга көңүл уонна кырдьык биир төрүтэ буоларын болжомтоҕо ылан туран,

киһи быраабын ахсарбат буолуу уонна сэнээһин түмүгэр дьон аймах суобаһын абардар варвардыгы быһыылар тахсыбаттарынан, тыл уонна санаа көңүлүгэр, кыһалжата, куттала суох олоххо дьон дьулуһарын болжомтоҕо ылан туран,

киһи бырааба сокуон былааһынан харыстаныахтаабын, киһи батталлаах былааһы утары өрө турууну бүтэһик ньыма курдук туһамматын туһугар,

норуоттар икки ардыларыгар доҕордоһууну күүһүрдэр туһугар,

Холбоһуктаах Нациялар нуруоттара Устааптарыгар киһи сүрүн быраабыгар, киһи личность быһыытынан бэйэ суолтатыгар, эр киһи уонна дьахтар тэн буолууларыгар итэҕэйэллэрин бигэргэспитэрин, ол кэnnэ социальнай прогресс өссө көңүл олох усулуобуйалара тупсарын туһугар улэлэһэргэ быһаарыммыттарын болжомтоҕо ылан туран, чилиэн быһыытанан киирбит судаарыстыбалар Холбоуктаах нациялар организацияларын кытары киһи быраабын уонна көңүлүн тутуһуу туһугар ыкса улэлэһиэх буолан бигэ тыл биэрбиттэрин болжомтоҕо ылан туран,

ыйыллыбыт быраап уонна көңүл диэн эйдэбуллэри дириҥник өйдөөһүн бу бэриллитбит бигэ тыллары олоххо киллэриигэ улахан суолталаабын болжомтоҕо ылан туран. Генеральной Ассамблея,

Киһи быраабын уопсай Декларациятын аан дойду нуруоттара уонна судаарыстыбалара толоруох тустаах сыалларынан-сруктарынан биллэрэр, хас биирдии киһи уонна общество хас биирдии органа бу Декларацияны сырдатты үөрэтии көмөтүнэн быраабы уонна көңүлү убаастыылларын ситиһиэхтээх, национальной уонна нуруоттар икки ардыларынаабы тэрээһиннэр көмөлөрүнэн Холбоһук иһигэр киирбит судаарыстыбалар истэригэр, мань таһынан, судаарыстыба сууттуур бырааптарын тарҕанар уобаластарыгар (юрисдикция) олорор нуруоттарга киэнник уонна көдүүстээхтик тарҕанарын.

1 ыстатыйа

Дьон барыта бэйэ суолтатыгар уонна быраабыгар тэн буолан төрүүллэр. Кинилэр бары өркөн өйдөөх, суобастаах буолан төрүүллэр, уонна бэйэ бэйэлэригэр тылга кииринигэс быһыылар доҕордоһуу тыыннаах буолуохтаах.

2 ыстатыйа

Хас биирдии киһи, расатыттан, тириитин өнгүттэн, эр киһититтэн-дьахтарыттан, саңарар тылыттан, омугуттан, религиятыттан, политической да ханнык да санаатыттан, национальной эбэтэр

социальной төрүтүтэн, баайыттан- дьаданытыттан тутулуга суох бу Декларация биллэрэрин курдук бырааптаах уонна көнүллээх.

Мань таһынан дьону ханнык да дойдуга, ханнык да политической, правовой эбэтэр норуоттар икки ардыларынааҕы статуһуттан сизттэрэн араарыллыы суох буолуохтаах, бу дойду территорията төһө да тутулуга суох, эппиэккэ сылдьааччы, бэйэтэ саламMAT биитэр суверенитет өттүнэн хааччахтаах буолбутун да иһин.

3 ыстатыйа

Хас биирдии киһи үчүгэй олоҕу олорор, көнүллээх уонна тус тыыттыллыбат буолар бырааптаах.

4 ыстатыйа

Ким даҕаны кулуттуур, бэйэтин бас билиммэт буолар турукка сылдьыа суохтаах: дьону кулут оностуу уонна дьону атыылааһын ханнык да көрүннэрэ бобулар.

5 ыстатыйа

Ким даҕаны киһи быһыытыттан тахсыбыт, киһи быһыытынан түһэрэр уонна бэйэ суолтатын суох онорор сордоохунна, накаастабылга, куһаҕан сыһыанна түбэһиэ суохтаах.

6 ыстатыйа

Хас биирдии киһи, ханна да сырыттар, бэйэтин правосубъектнай быһыытынан аабынар бырааптаах.

7 ыстатыйа

Дьон барыта сокуон иннигэр тэн бырааптаахтар уонна сокуон тэн көмүскэбилинэн туһанар бырааптаахтар. Дьон барыта дьиннээх Декларацияны кэһэр араас дискриминацияттан көмүскэтэр уонна манньк сарбыйааһынна киксэрииттэн көмүскэтэр бырааптаахтар.

8 ыстатыйа

Хас биирдии киһи конституциянан, сокуонунан көрүллүбүт бэйэтин тус бырааптара кэһиллибит түгэнигэр, национальной сууттар көмөлөрүнэн ол бырааптарын түргэнник уонна толору төннөрөр бырааптаах.

9 ыстатыйа

Ханнык да киһини бэйэ талбытынан буруйа суох хаайыллыбат, көнүлүн сарбыйыллыбат, үүрүллүбэт.

10 ыстатыйа

Хас биирдии киһи, холуобунай буруйу онорбут диэн дьүүлэнэр буоллаҕына бэйэтин быраабын уонна эбээһинэһин быһаарынаары, мань таһынан киниэхэ тиксэриллибит холуобунай буруй төһө олохтооҕун быһаарар инниттэн, тэн бырааптааҕынан туһанан, кини дьыалатын тутулуга суох, кырдьык бары ирдэбиллэрин тутуһар суукка, аһаҕастык көрүллэрин ситиһэр бырааптаах.

11 ыстатыйа

1. Хас биирдии буруйу онорууга уорбаланааччы киһи, көмүскэнэргэ кыах барыта бэриллэн туран ытыллар суут кини буруйдааҕын дакаастыар дылы, буруйа суобунан аабынар бырааптаах.

2. Ким даҕаны ханнык эбит дьайыыны оноруу, эбэтэр тугу да гыныммы иһин буруйга, буруйу оноруу кэмигэр национальной сокуон биитэр аан дойдутаабы быраап быһыытынан буруйу оноруунан аабыллыбат буоллахтарына, буруйдаммат. Накаастабыл буруй оҥоһулар кэмигэр туттулла сылдыбыт накаастабылтан ыарахан буолуо суохтаах.

12 ыстатыйа

Ким даҕаны ханнык да киһи тус олоҕор, дьиэ кэргэнигэр, кини олорор дьиэтин тытыллыбат буолуутугар, кини суруйсуутун кистэлэнэр буккуһуо, орооһуо суохтаах. Кини чизэнигэр, аатыгар-суолугар апчарыйыа суохтаах. Хас биирдии киһи итинник киһи олоҕор орооһортон сокуонунан көмүскэтэр бырааптаах.

13 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи хайа баҕарар судаарыстыба чэрчитигэр көңүл айанныыр, ханнык баҕарар судаарыстыбага олорор сирин бэйэтэ талынар бырааптаах.

2. Хас биирдии киһи хайа баҕарар судаарыстыбаттан, ол иһигэр бэйэтин төрөөбүт дойдутуттан, көһөн барар уонна төннөн кэлэр бырааптаах.

14 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи сойуолааһынтан куотунан атын дойдуларга хорҕойор сир көрдүүр уонна онно хорҕойор бырааптаах.

2. Бу быраап, Холбоһуктаах нациялар организацияларын сыалларын уонна ылыммыт санааларын утарар дын чахчы политикага сыһыана суох буруйу оноруу түбэлтэтигэр туһаныллыбат.

15 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи гражданство ылар бырааптаах.

2. Ким даҕаны бэйэ көңүлүнэн гражданствотыттан матыа суохтаах, эбэтэр бэйэтин гражданствотын уларытар быраабыттан матыа суохтаах.

16 ыстатыйа

1. Сокуоннай саастарын сиппит эр дьон уонна дьахталлар, расаларыттан, омуктарыттан, итэҕэллэриттэн тутулуга суох эрдии -ойохтуу буолан ыал буолар бырааптаахтар. Эрдии - ойохтуу буолалларыгар, эр-ойох буолан олорор кэмнэригэр уонна арахсар кэмнэригэр кэргэнниилэр тэн бырааптаахтар.

2. Эрдии-ойохтуу буолуу дьайыыта икки өттүттэн күһэйиитэ суох сөбүлэн эрэ баар буоллабына буолар.

3. Ыал диэн общество төрүт уонна сүрүн ячейката буолар, государство уонна общество харыстабылынан туһанар бырааптаах.

17 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи баайын дуолун тус бэйэтэ бас билиэн эбэтэр атын дьону кытары тэннэ бас билиэхтэрин сөп.

2. Ким даҕаны бэйэтин баайыттан олоҕо суохтук матыа суохтаах.

18 ыстатыйа

Хас биирдии киһи толкуйдуур, суобастанар, итэҕэллэнэр бырааптаах: бу быраап иһинэн киһи хаһан баҕарар бэйэтин итэҕэлин, санааларын уларытар манны таһынан бэйэтин итэҕэлин соботохтуу эбэтэр элбэх буолан сылдьан аһаҕастык, биитэр биирдиилээн үөрэтии, таһара сулууспатын, религиознай уонна ритуальной сирэи-туому тутуһуу нөнгүө тарҕатыан сөп.

19 ыстатыйа

Хас биирдии киһи бэйэтэ итэҕэбил санаалаах буолар, уонна ол итэҕэбил санаатын этэр бырааптаах: бу быраап иһинэн киһи бэйэтин итэҕэбил санаатын мэхэйэ суохтук тутуһар уонна государство границатыттан тутулуга суох ханнык баҕарар ньыманнан информацияны көрдүүр, ылар уонна тарҕатар бырааптаах.

20 ыстатыйа

- 1. Хас биирдии киһи эйэлээх мунньахтарга уонна холбоһуктарга киирэр бырааптаах.**
- 2. Кими даҕаны күүс өтгүнэн ханнык да ассоциацияҕа киллэриллибэт.**

21 ыстатыйа

- 1. Хас биирдии киһи бэйэтин дойдутун салайытыгар быһаччы, эбэтэр көңүллүк талыллыбыт дьон нөнгүө кыттыыны ылыан сөп.**
- 2. Хас биирдии киһи бэйэтин дойдутугар государственнай сулууспаҕа киирэр бырааптаах.**
- 3. Правительство былааһа норуот көрдөбүлүгэр олобуруохтаах; ол көрдөбул кэмтэн -кэмигэр ытыллар, барыларыгар тэн уонна уопсай кистэлэн куоластааһын, эбэтэр онно тэн суолталаах, куоластааһын көңүлүн хаачыйар көрүн көмөтүнэн чиэһинэй быыбардарга көрдөрүүнү булуохтаах.**

22 ыстатыйа

Хас биирдии киһи, общество чилиэнин быһыытынан социальной харалтаны ылар бырааптаах. Хас биирдии киһи, общество чилиэнин быһыытынан, кини бэйэ суолтатын сөпкө тутууга, кини тус бэйэтэ норуот күүһүнэн, норуоттар икки ардыларыгар баар сибээстэрин туһананан, экономической, социальной, культурнай уобаластарга сайдар бырааптаах.

23 ыстатыйа

- 1. Хас биирдии киһи үлэлиир, көңүллүк үлэни талар, үлэлииргэ үчүгэй усуллубуйалаах, уонна үлэтэ суох хаалартан харыстанар бырааптаах.**
- 2. Хас биирдии киһи, бырааба сарбыллыыта суох төһөнү үлэлээбитинэн хамнас ылыахтаахтэн.**
- 3. Хас биирдии үлэлиир киһи үлэтигэр сөп түбэһиннэрэн эппиэттэхэр хамнастаныахтаах, хамнаһа киниэхэ бэйэтин тус наадатыгар уонна кини дьиэ кэргэнигэр тийиэхтээх, тийбэт буоллабына атын социальной көмөнөн толоруллуохтаах.**
- 4. Хас биирдии киһи бэйэтин интэриэстэрин көмүскүүр профессиональнай түмсүүлэри (союз) тэрийэр, бэйэтин интэриэстэрин көмүскээри, профессиональнай түмсүү чилиэнэ буолар бырааптаах.**

24 ыстатыйа

Хас биирдии киһи сынньанар, иллэн кэмин атаарар, үлэтин күнэ сөп уһуннаах буолуохтаах, кэмтитэн кэмигэр төлөнөр уопуска ылар бырааптаах.

25 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи бэйэтэ уонна кини дьыз кэргэнэ доруобай уонна чөл буолалларын туһугар, аһыыр астаах, таннар танаастаах, олорор дьыэлээх, кэмигэр оноһуулар медицинскэй уонна социальнай өнөҕө, маньы таһынан, кини улэтэ суох, эбэтэр босхон (инвалид), огдообо буолар уонна кырдьар түгэннэригэр уонна киниттэн тутулуга суох түгэннэртэн сылтаан тугун барытын сүтэрэр түбэлтэтигэр, араас өнгө уонна көмө көрдүүр бырааптаах.

2. Ийэ буолуу уонна саҥа төрөөһүн уһулуччу сыһыаны уонна көмөнү эрэйэллэр. Дьыз кэргэнгэ төрөөбүт уонна булумньу оҕолор биир тэн социальнай харалтанан туһанар бырааптаахтар.

26 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи үөрэнэр бырааптаах. Маннайгы уонна орто сүһүөх үөрэхтээһин төлөбүрү суох буолуохтаах. Маннайгы үөрэхтээһин булгуччулаах буолуохтаах. Баҕалаах киһи барыта технической уонна анал үөрэххэ үөрэниэхтэрин сөп, үрдүк үөрэх кыһатыгар баҕалаах киһи барыта кыабыттан көрөн үөрэниэхтээх.

2. Үөрэхтээһин киһини личность быһыытынан сайыннарарга, киһи быраабын уонна көңүлүн убаастыыры элбэтэргэ хайысхалаах буолуохтаах. Үөрэхтээһин норуоттар, расалар уонна религиознай холбоһуктар икки ардыларыгар өйдөһүүнү, тулуйумтуо буолууну, доҕордоһууну үксэтиэхтээх. Холбоһуктаах Нациялар организацияларын эйэни үксэтэр үлэлэригэр көмөлөһүөхтээх.

3. Төрөппүттэр кыра саастаах оҕолоругар маннайгы үөрэх кыһатын талар бырааптаахтар.

27 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи общество культурнай олоҕор көңүллүк кыттар, искусствоттан дуоһуйар, научнай сайдыыга кыттар уонна ол сайдыынан туһанар бырааптаах.

2. Хас биирдии киһи бэйэтэ айбыт научнай, литературнай эбэтэр художественнай айымньыларын сиэр майгы уонна үп-харчы өттүнэн көмүскэтэр бырааптаах.

28 ыстатыйа

Бу дьингнээх Декларацияҕа этиллибитин курдук, хас биирдии киһи бэйэтин бырааба уонна көңүлэ бүтүүн олоххо киллэрэр социальнай бэрээдэктээх дойдуга олорор бырааптаах.

29 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи общество ортотугар көңүл уонна бүтүүн сайдар кыахтаах буоларын быһыытынан, общество иннигэр тус эбээһинэстээх.

2. Хас биирдии киһи бэйэтин быраабын уонна көңүлүн олохтооһунугар көрсөр хааччахтааһыннара, сокуон атын дьон быраабын уонна көңүлүн, сигили (мораль) ирдэбиллэрин толорор инниттэн, уонна норуокка табыгастаах тутулу тутар туһуттан олохтообут бобуулартан атын буолуо суохтаах.

3. Бу бырааптары уонна көңүллэри олоххо киллэри ханнык да тубэлтэбэ Холбоһуктаах нациялар организацияларын сыалларыгар уонна ылыммыт санааларыгар утары утарсыа суохтаах.

30 ыстатыйа

Дьингнээх Декларация ис хоһооно ханнык эмэ дойдуга, дьон түмсүүтүгэр эбэтэр кэккэ дьоннорго бу декларацияҕа суруллубут быраабы уонна көңүлү суох онорорго көңүлү биэри курдук тойоннонуо суохтаах.